

การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน เชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่*

DEVELOPMENT OF THE PROCESS OF TRANSFERRING KNOWLEDGE OF CREATIVE PALM LEAF MANUSCRIPT WRAPPING TO YOUTH IN PHRAE PROVINCE

พรหมเรศ แก้วโมลา¹, รวีโรจน์ ศรีคำภา² และ อภิชา สุขจีน³

Phromares Kaewmola¹, Raweerod Srikumpa² and Aphicha Sukjeen³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: Phrom.1969@gmail.com

วันที่รับบทความ : 10 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 23 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 25 ธันวาคม 2568

Received 10 December 2025; Revised 23 December 2025; Accepted 25 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่ 2) เพื่อพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์ให้แก่เยาวชนในจังหวัดแพร่ และ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 68 รูป/คน ประกอบด้วยพระสงฆ์ ครูภูมิปัญญา และเยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาประกอบบริบท

Citation:

* พรหมเรศ แก้วโมลา, รวีโรจน์ ศรีคำภา และ อภิชา สุขจีน. (2569). การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(1), 322-336.

Phromares Kaewmola, Raweerod Srikumpa and Aphicha Sukjeen. (2026). Development Of The Process Of Transferring Knowledge Of Creative Palm Leaf Manuscript Wrapping To Youth In Phrae Province.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(1), 322-336.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

ผลการวิจัยพบว่า

1) ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่เป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สะท้อนถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา การทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันความเสียหายกันฝุ่น ความชื้น แมลง และการเสียดสี ซึ่งจะยืดอายุคัมภีร์ที่ทำจากใบลานที่เปราะบาง โดยวัสดุที่นำมาใช้ผ้าห่อคัมภีร์นั้นในอดีตจะใช้ผ้าดิบ ผ้าทอมือ ผ้าไหม ผ้าลายจก ปัจจุบันมีการตกแต่งลวดลายให้ประณีตมากยิ่งขึ้น ในบางพื้นที่ของจังหวัดแพร่ก็มีการนำเอาไม้สักมาลงรัก ปิดทองและใช้ห่อคัมภีร์ใบลาน เพื่อความคงทนมากยิ่งขึ้น

2) กระบวนการพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน ในอดีตมักจะทำผ่านผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีองค์ความรู้ ปัจจุบันมีการพัฒนาไปสู่เยาวชนมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยเทคโนโลยีในการบันทึกขั้นตอนการทำ โดยอาศัยพระสงฆ์ ครูภูมิปัญญาที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้ถ่ายทอด และมีการปรับลวดลายให้ร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น อีกทั้งใช้วัสดุใหม่แต่ยังคงความหมายเดิม โดยปรับเปลี่ยนผ้าห่อคัมภีร์ที่ใช้ให้เป็นของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม

3) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ เป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นให้เยาวชนได้ตระหนักถึงมรดกทางวัฒนธรรมล้านนา ในด้านกระบวนการถ่ายทอดความรู้และทักษะการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชน และการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับบริบทปัจจุบัน เป็นการบูรณาการด้านศิลปวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการสร้างความรู้และแรงบันดาลใจ การเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน การสร้างสรรค์ผลงาน และการนำเสนอและสะท้อนการเรียนรู้

คำสำคัญ : การพัฒนา, กระบวนการ, การถ่ายทอดภูมิปัญญา, ผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน, เยาวชน

Abstract

This research aimed to: (1) examine the local wisdom of making cloth wrappers for palm-leaf manuscripts in Phrae Province; (2) develop a creative knowledge-transmission process for conveying this local wisdom to youth in Phrae Province; and (3) present a creative process for transmitting knowledge of palm-leaf manuscript cloth wrapping to youth in the province. The study employed a mixed-methods research design, integrating documentary research,

qualitative research, and action research. A total of 68 key informants participated in the study, including monks, local wisdom teachers, and youth involved in the knowledge-transmission activities. Data were analyzed through content analysis in conjunction with contextual interpretation.

The findings revealed that:

1) the local wisdom of making cloth wrappers for palm-leaf manuscripts in Phrae Province represents traditional knowledge reflecting strong faith in Buddhism. The primary purpose of these cloth wrappers is to protect palm-leaf manuscripts from dust, moisture, insects, and abrasion, thereby extending the lifespan of the fragile palm leaves. Traditionally, materials such as unbleached cotton cloth, handwoven textiles, silk, and chok patterned fabrics were used. In contemporary practice, more elaborate decorative patterns have been introduced, and in some areas of Phrae Province, teakwood coated with lacquer and gold leaf has been used to wrap palm-leaf manuscripts for greater durability.

2) The development of the knowledge-transmission process has evolved from informal learning through elders possessing traditional expertise to more structured transmission targeting youth. This process incorporates modern technology to record production methods, with monks and skilled local wisdom teachers serving as knowledge transmitters. Designs have been adapted to be more contemporary, and new materials have been introduced while preserving the original symbolic meanings. Additionally, cloth wrappers have been transformed into cultural souvenir products.

3) The creative knowledge-transmission process for youth in Phrae Province emphasizes raising awareness of Lanna cultural heritage, developing practical skills in making cloth wrappers for palm-leaf manuscripts, fostering cultural conservation awareness, enhancing youth creativity, and linking traditional wisdom with contemporary contexts. This process integrates art, culture, and creativity through experiential learning activities, learning from local sages, creative production, and reflective presentation.

Keywords: Development, Process, Knowledge Transfer, Palm Leaf Manuscript Wrapping Cloth, Youth

บทนำ

ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดแพร่ ซึ่งสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์และเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชน ภูมิปัญญานี้มีรากฐานมาจากวิถีชีวิตและความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานจากบรรพบุรุษ ซึ่งได้ผสมผสานเข้ากับพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อในพระพุทธศาสนา จังหวัดแพร่ได้ใช้ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเพื่อห่อหุ้มและปกป้องคัมภีร์ใบลาน ผ้าห่อคัมภีร์นอกจากจะทำหน้าที่แยกคัมภีร์แต่ละผูกหรือแต่ละเรื่องออกจากกัน ยังทำหน้าที่รักษาไม่ให้ชำรุดเสื่อมสภาพก่อนเวลาอันควร คัมภีร์ใบลานบางผูกยังอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์แม้จะผ่านกาลเวลามามากหลายปี (ปราณี อัครภูษิตกุล และสุภาพร โรจนศุภมิตร, 2559, น. 107) ซึ่งคัมภีร์นั้นได้จารึกคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการคุ้มครองคัมภีร์จากความเสียหายทั้งทางกายภาพ และเป็นสัญลักษณ์แห่งความเคารพ ในศาสนาพุทธ อีกทั้งยังสะท้อนถึงการปฏิบัติตามหลักคำสอนและวิถีทางศีลธรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวัน

การใช้ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในพิธีกรรมทางศาสนานี้มีความสำคัญอย่างมากในชุมชน ผ้าห่อคัมภีร์จะถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมที่สร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการเลือกใช้วัสดุและลวดลายที่มีความละเอียดอ่อน อันแสดงถึงความเคารพและศรัทธา ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าการดูแลรักษาคัมภีร์และการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมนี้จะเป็นการเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรือง และความสงบสุขให้แก่ตนเองและชุมชน ผ้าห่อคัมภีร์ใบลานยังมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ เนื่องจากเป็นหลักฐานที่แสดงถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนและมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2552, น. 45-47) การถ่ายทอดภูมิปัญญานี้เป็นส่วนสำคัญของการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเป็นการสืบสานมรดกทางศิลปวัฒนธรรมคุณค่าขณะเดียวกันยังเป็นสื่อที่ทำให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และเข้าใจในความเป็นมาของท้องถิ่น โดยผ้าห่อคัมภีร์ใบลานยังสามารถเป็นสื่อกลางในการแสดงถึงรากฐานและค่านิยมทางวัฒนธรรมของคนในจังหวัดแพร่ที่สืบทอดมายาวนาน ซึ่งปัจจุบันมีวัดในจังหวัดแพร่ที่มีคัมภีร์มากที่สุดในภาคเหนือ คือของวัดสูงเม่น จากการตรวจสอบข้อมูลของคณะกรรมการอนุรักษ์คัมภีร์วัดสูงเม่น ได้เริ่มสำรวจ

หอไตรของวัด ตั้งแต่วันที่ 14 กันยายน – 14 พฤศจิกายน 2561 ได้พบว่า มีคัมภีร์ใบลานในเนื้อหาต่างๆ จำนวน 21 หมวด จำนวน 8,845 ผูก และมีผ้าหลากหลายชนิดและหลากหลายลวดลายที่ใช้ห่อคัมภีร์ใบลาน บางผืนมีอายุเก่าแก่ประมาณ 500 ปีกว่า (ตามอายุของคัมภีร์ใบลาน) และคัมภีร์ใบลานทั้งหมดนับเป็นใบลานได้ จำนวน 84,500 ใบลาน ซึ่งครูบาศรีวิชัยภิกษุสงฆ์วาปีได้จารและทำสังคายนาคัมภีร์จากสถานที่หรือวัดต่าง ๆ ในล้านนา ล้านช้าง มาเก็บรักษาที่หอพระไตรของวัดสูงเม่น (พระสุธีธรรมานุวัตร และคณะ, 2554, น. 80-83)

ปัจจุบันภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่เริ่มลดน้อยลงและมีความเสี่ยงที่จะสูญหาย เนื่องจากคนรุ่นใหม่ขาดความสนใจและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญานี้ (สุรพล ดำริห์กุล, 2552, น. 45-47) ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานส่วนใหญ่ถูกถ่ายทอดผ่านการฝึกสอนแบบปากต่อปาก ซึ่งทำให้ความรู้มีโอกาที่จะสูญหายได้ง่าย (วันดี พุ่มมณี, 2554, น. 88) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมสมัยใหม่ที่คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจในเทคโนโลยีและวิถีชีวิตที่ทันสมัยมากขึ้น ขาดโอกาสและแรงจูงใจในการเข้ามาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ ส่งผลให้จำนวนผู้สืบทอดลดลงอย่างมาก อีกปัญหาสำคัญคือ ประชากรสูงอายุที่เป็นผู้ถือครองความรู้และทักษะการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเริ่มลดจำนวนลงเรื่อย ๆ หากไม่มีการบันทึกหรือพัฒนาวิธีการถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพ ความรู้ดั้งเดิมนี้ก็มีแนวโน้มจะสูญหายไปตามกาลเวลา เนื่องจากบุคคลที่เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้สืบทอดความรู้นี้มีอายุมากขึ้น และหลายท่านไม่มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ ในแง่ของการถ่ายทอดความรู้นั้น ขาดการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย วิธีการถ่ายทอดส่วนใหญ่ยังคงใช้การสอนแบบดั้งเดิม ซึ่งไม่สามารถดึงดูดความสนใจของคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การขาดเครื่องมือที่ทันสมัยหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน จึงทำให้ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานไม่ได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่เท่าที่ควร นอกจากนี้ การขาดการดัดแปลงและการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถดึงดูดใจคนรุ่นใหม่ให้หันมาศึกษาภูมิปัญญานี้ยังเป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานมักเป็นงานที่ต้องใช้เวลาและความประณีต ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เร่งรีบในสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ สื่อการสอนหรือการจัดอบรมต่าง ๆ ยังขาดการพัฒนาในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่ายและสร้างแรงบันดาลใจ จึงทำให้คนรุ่นใหม่ไม่เกิดแรงจูงใจหรือเห็นคุณค่าของการสืบทอดภูมิปัญญานี้อย่างแท้จริง หากไม่มีการพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ ภูมิปัญญานี้ก็มีแนวโน้มที่จะสูญหาย

ไปในที่สุด (วัฒนา พรหมมา, 2561, น. 112-115) การแก้ไขปัญหานี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและรักษามรดกวัฒนธรรมให้ยั่งยืน

การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณในจังหวัดแพร่เป็นสิ่งสำคัญต่อการคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น (สมชาย ใจเมือง, 2558, น.45-46) การปรับกระบวนการถ่ายทอดให้สอดคล้องกับยุคสมัยช่วยดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาศึกษาและสืบทอดภูมิปัญญานี้ได้มากขึ้น การผสมผสานความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบร่วมสมัยยังเปิดโอกาสให้ผลิตภัณฑ์กลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ช่วยสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน อีกทั้งยังช่วยสร้างเอกลักษณ์สินค้าและแบรนด์ท้องถิ่นที่โดดเด่น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มาสัมผัสกับงานหัตถกรรมดั้งเดิม เพิ่มการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้ยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและความสามัคคีในท้องถิ่น พร้อมทั้งทำให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและสืบทอดต่อไปได้อย่างมั่นคง (มาลินี อินทจักร, 2560, น. 98) นับเป็นแนวทางที่ช่วยให้การพัฒนาและการอนุรักษ์เดินทางอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์หลายมิติ

ในการพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณสู่เยาวชนจังหวัดแพร่อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องใช้แนวทางเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ ผ้าห่อคัมภีร์โบราณ มีหลายรูปแบบ และสะท้อนว่ามีพัฒนาการของการปรับเพื่อประโยชน์ใช้สอยให้เหมาะสม (สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2566, น. 4) และเพื่อเพิ่มความน่าสนใจและความเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญานี้ แนวทางหนึ่งที่สำคัญคือการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเผยแพร่ความรู้ (สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย, 2563, น. 45-46) การสร้างสื่อดิจิทัล เช่น วิดีทัศน์ที่อธิบายกระบวนการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกวัสดุไปจนถึงการออกแบบลวดลาย รวมถึงการจัดทำเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่เข้าถึงง่าย เพื่อให้ผู้คนสามารถศึกษาข้อมูลและเรียนรู้การทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณได้ทุกที่ทุกเวลา สื่อเหล่านี้สามารถทำให้ผู้ชม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ได้เรียนรู้และสนใจในภูมิปัญญานี้ได้มากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างช่องทางการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กว้างไกลขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะในชุมชนแต่สามารถเข้าถึงผู้คนทั่วโลกได้ การส่งเสริมการออกแบบและการดัดแปลงลวดลายผ้าห่อคัมภีร์โบราณให้สอดคล้องกับความสนใจของคนในยุคปัจจุบัน เป็นอีกแนวทางที่สามารถช่วยให้ภูมิปัญญานี้คงอยู่และดึงดูดคนรุ่นใหม่ได้ (สุนทร ยศปัญญา, 2562, น. 72) การปรับเปลี่ยนรูปแบบและลวดลายให้มีความร่วมสมัยและเพิ่มความหลากหลายในเชิง

ศิลปะ เช่น การประยุกต์ใช้สีเส้นหรือลวดลายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติหรือวัฒนธรรมสมัยใหม่ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยรักษาคุณค่าและความหมายดั้งเดิมของผ้าห่อคัมภีร์ แต่ยังเป็นการเพิ่มความน่าสนใจให้แก่ผู้ซื้อและนักท่องเที่ยว สร้างโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เข้าถึงตลาดใหม่และสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนากลยุทธ์ในการดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นสิ่งจำเป็น การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้และลงมือทำจริงจะช่วยสร้างความรู้สึกใกล้ชิดและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญามากขึ้น การร่วมมือกับโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยในการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นคอร์สฝึกอบรมระยะสั้นหรือกิจกรรมในหลักสูตร เพื่อให้เยาวชนมีโอกาสสัมผัสและเรียนรู้กระบวนการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้เยาวชนเกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าและเกิดแรงบันดาลใจที่จะสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง การประยุกต์แนวทางเหล่านี้ในกระบวนการวิจัยและพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาจะทำให้การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมนี้ไม่ใช่เพียงการรักษาความรู้ในอดีตเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่สามารถสืบทอดและเติบโตในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณในจังหวัดแพร่
2. เพื่อพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์ให้แก่เยาวชนในจังหวัดแพร่
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งหมด 15 รูป/ คน ประกอบไปด้วย พระสงฆ์ จำนวน 3

รูป ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอนุรักษ์คัมภีร์โบราณวัดสูงเม่น จำนวน 1 รูป นักวิชาการ จำนวน 1 คน ประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 18 รูป/คน

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์ ประกอบไปด้วย ได้แก่ เยาวชนในพื้นที่จังหวัดแพร่ จำนวน 50 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่” ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบประเมินผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งเครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ประกอบในการดำเนินการวิจัย เช่น กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง เพื่อตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัย ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เกี่ยวกับถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึกดังต่อไปนี้

- องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าห่อคัมภีร์โบราณ
- กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณ
- กระบวนการอนุรักษ์ผ้าห่อคัมภีร์โบราณ

2.2 แบบประเมินผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน ดังต่อไปนี้

- แบบประเมินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์
- แบบประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์สู่ประชาชนในจังหวัดแพร่” คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ได้แก่ คณะผู้วิจัยจัดประชุม วางแผนและอธิบายขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล อันเป็นประโยชน์ตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของงานวิจัย จากนั้นร่วมกัน

ศึกษาวิเคราะห์ องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณในจังหวัดแพร่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ระยะที่ 2 ได้แก่ การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการติดต่อประสานงานกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมาย และชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัย เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบประเมินการดำเนินงานกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ และดำเนินการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ระยะที่ 3 ได้แก่ การสรุปองค์ความรู้ การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้จัดเรียงข้อมูล จัดกลุ่มของข้อมูลแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ประกอบเข้าด้วยกันการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

พบว่า ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณในจังหวัดแพร่เป็นองค์ความรู้ที่มีรากฐานจากวิถีวัฒนธรรมล้านนาและสืบทอดผ่านชุมชนมายาวนาน ผ้าห่อคัมภีร์ถูกสร้างขึ้นเพื่อปกป้องคัมภีร์โบราณที่เป็นเอกสารศาสนานอันทรงคุณค่า ทั้งยังทำหน้าที่สะท้อนความเชื่อเรื่องกุศล ทานบารมี และการธำรงพระพุทธศาสนาไว้ในวิถีชีวิตของชาวล้านนา วัสดุที่นำมาใช้ประกอบผ้าห่อคัมภีร์ส่วนใหญ่เป็นเส้นใยธรรมชาติ เช่น ผ้าฝ้าย ซึ่งมีความคงทนและสื่อถึงความบริสุทธิ์ มีการย้อมสีจากวัสดุท้องถิ่น โดยเฉพาะสีแดง เหลือง น้ำตาล และสีเทาที่มีนัยทางพุทธศิลป์ ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้า เช่น ลายดอกแก้ว ลายเม็ดพริก ลายขอ เป็นลวดลายที่มีความหมายเชิง

สัญลักษณ์เกี่ยวกับการคุ้มครอง ความเป็นสิริมงคล และความเจริญรุ่งเรือง สำหรับขั้นตอนการผลิตผ้าห่อคัมภีร์ต้องอาศัยทักษะฝีมืออย่างละเอียด ได้แก่ การเตรียมเส้นใยการทอ การตัดเย็บ การขึ้นแบบ และการตรวจความสมบูรณ์ของผ้าห่อ เพื่อให้มีความแข็งแรงเหมาะสมสำหรับใช้ห่อคัมภีร์ซึ่งมีลักษณะเปราะบาง กระบวนการเหล่านี้ถูกถ่ายทอดจากผู้สูงอายุ พระสงฆ์ และครูภูมิปัญญา ผ่านการเรียนรู้แบบปากต่อปาก การสังเกต และการปฏิบัติร่วมกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าแต่ละชุมชนมีรูปแบบลวดลายเฉพาะที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ชุมชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษหรือพิธีกรรมพิเศษ ก็อาจปรากฏลวดลายหรือรูปแบบการจัดผ้าห่อที่แตกต่างออกไป ทำให้ผ้าห่อคัมภีร์โบราณเป็นทั้งงานช่างฝีมือพื้นบ้านและหลักฐานทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อการศึกษาสังคมนานา

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

พบว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมที่ใช้การสอนจากผู้รู้เพียงไม่กี่คนยังไม่สามารถเข้าถึงเยาวชนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นแบบเคร่งครัด ผู้เรียนต้องมีพื้นฐานงานช่าง และไม่มีสื่อประกอบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน ทีมวิจัยจึงได้ออกแบบกระบวนการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมร่วมสมัย กระบวนการที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (1) การสร้างความรู้พื้นฐานผ่านสื่อดิจิทัล เช่น วิดีทัศน์ อินโฟกราฟิก และบทเรียนออนไลน์ เพื่อให้เยาวชนเข้าใจเนื้อหาทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบ (2) การฝึกปฏิบัติจริง โดยเน้นการทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น การออกแบบลวดลาย การทดลองย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ และการสร้างผลงานด้วยตนเอง และ (3) การสะท้อนผลการเรียนรู้ผ่านการนำเสนอผลงานและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

พบว่า ผลการวิจัยจากการดำเนินกิจกรรมในกลุ่มเยาวชนจำนวน 50 คน พบว่า กระบวนการถ่ายทอดที่นำเสนอสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งบริบททางวัฒนธรรมและทักษะเชิงช่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเยาวชนร้อยละ 85 สามารถอธิบายความสำคัญของผ้าห่อคัมภีร์ได้อย่างชัดเจน ร้อยละ 70 สามารถสร้างชิ้นงานผ้าห่อคัมภีร์ได้ด้วยตนเอง และร้อยละ 80 มีความรู้สึกภาคภูมิใจและต้องการสืบสานภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยมีกระบวนการถ่ายทอดที่นำเสนอประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่

- 1) การปูพื้นฐานความรู้ผ่านสื่อภาพและเรื่องเล่าทางวัฒนธรรม
- 2) การเรียนรู้ขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ
- 3) การลงมือปฏิบัติ
- 4) การสร้างสรรค์ผลงานต้นแบบ
- 5) การนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การดำเนินกระบวนการในรูปแบบดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้ามาสัมผัสกับทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลพื้นฐานไปจนถึงการสร้างผลงานจริง ทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้อย่างยิ่งขึ้น อีกทั้งกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ลงมือปฏิบัติจริงยังช่วยให้เยาวชนสัมผัสคุณค่าและความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าวัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ การผสมผสานสื่อดิจิทัลและเครื่องมือการเรียนรู้สมัยใหม่ยังช่วยให้เนื้อหาทางวัฒนธรรมเข้าถึงง่ายขึ้นและไม่ห่างไกลจากวิถีการเรียนรู้ของเยาวชน ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ดั้งเดิมและประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมสมัยได้อย่างลงตัวและยั่งยืน

การอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์ใบลานในจังหวัดแพร่เป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สะท้อนความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความตระหนักถึงการอนุรักษ์คัมภีร์ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรม การเลือกใช้วัสดุและลวดลายมีทั้งมิติด้านประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าทางจิตใจ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การดูแลคัมภีร์ใบลานเป็นส่วนหนึ่งของวิถีวัฒนธรรมล้านนาและการสืบทอดพุทธศาสนา นอกจากนี้ การปรับรูปแบบผ้าห่อคัมภีร์ให้มีความร่วมสมัยและนำไปพัฒนาเป็นของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรม แสดงให้เห็นถึงพลังของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของตุลาภรณ์ แสนปรน ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์คัมภีร์ใบลานวัดในเขตอำเภอแม่ทะจังหวัดลำปาง” ว่า พระสงฆ์ปราชญ์ชาวบ้านผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา การ

ทำผ้าห่อคัมภีร์ในอดีตจึงได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลเหล่านี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง (ตุลาภรณ์ แสนปรน, 2559, น.5)

2. การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์ให้แก่เยาวชนในจังหวัดแพร่ เป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากการถ่ายทอดแบบดั้งเดิมสู่กระบวนการเรียนรู้เชิงมีส่วนร่วม โดยอาศัยพระสงฆ์และครูภูมิปัญญาเป็นผู้ถ่ายทอดควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีในการบันทึกและสื่อสารองค์ความรู้ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้เยาวชนเกิดความเข้าใจทั้งเชิงทักษะและคุณค่าทางวัฒนธรรม อีกทั้งการปรับลดลาย วัสดุ และการประยุกต์ผลงานให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ยังส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และแรงจูงใจในการเรียนรู้ ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่และถ่ายทอดต่อไปอย่างยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระมหาฉัตรเทพ พุทธชาโต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของวัดและชุมชนในประเทศไทยด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี”ว่า รูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของวัดและชุมชนในประเทศไทยสามารถทำได้ด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี โดยเฉพาะการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการสร้างสรรค์ผ้าห่อคัมภีร์ใหม่มีความแข็งแรง ทนทาน เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างสรรค์ผ้าห่อคัมภีร์เพื่อให้เกิดความตระหนักและเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์ (พระมหาฉัตรเทพ พุทธชาโต, 2563, น.6)

3. กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมล้านนา อันเป็นรากฐานทางภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณ ซึ่งสะท้อนถึงความประณีตทางศิลปะ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น กระบวนการถ่ายทอดดังกล่าวให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทั้งเชิงความรู้และทักษะปฏิบัติ เยาวชนได้เรียนรู้ขั้นตอน วัสดุ เทคนิค และลดลายดั้งเดิมของการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณ ผ่านการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีประสบการณ์ตรง อันเป็นการเรียนรู้จากแหล่งภูมิปัญญาที่มีชีวิต ช่วยให้เยาวชนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระชยานันท์มณี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน”ว่า การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้

เยาวชนได้มีส่วนร่วมอย่าง active learning ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสะท้อนการเรียนรู้ จะช่วยปลูกฝังความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ล้านนา และตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม (พระชยานันท์หมื่น, 2560, น.4)

องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนจำเป็นต้องปรับรูปแบบจากการถ่ายทอดเชิงอนุรักษ์เพียงอย่างเดียว ไปสู่กระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบกระบวนการถ่ายทอดที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การบูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมจากปราชญ์ชาวบ้านเข้ากับแนวคิดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Learning by Doing) และการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Learning) ทำให้เยาวชนสามารถเข้าใจทั้งคุณค่าเชิงวัฒนธรรม ความหมายทางสังคม และทักษะการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณกับบริบทชีวิตร่วมสมัย ผ่านการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ออกแบบ สร้างสรรค์ และประยุกต์ ลวดลาย รูปแบบ และการใช้งานใหม่ โดยไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ล้านนา ส่งผลให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมทั้งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการคิดเชิงออกแบบ นอกจากนี้ กระบวนการถ่ายทอดยังช่วยสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผลการเรียนรู้ ทำให้เยาวชนตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอนาคต ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน ผ่านการบูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิม ศิลปวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ของเยาวชน อันนำไปสู่การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมล้านนาอย่างมีชีวิตและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณเชิงสร้างสรรค์สู่เยาวชนในจังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) ภาครัฐควรกำหนดแผนส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ภาครัฐควรวางนโยบายระยะยาวในการรวบรวม บันทึก และถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อป้องกันการสูญหายของภูมิปัญญา ควรบูรณาการการทำงานของหน่วยงานวัฒนธรรม การศึกษา และชุมชนให้เป็นทิศทางเดียวกันแนวทางที่เป็นระบบจะทำให้การอนุรักษ์เกิดประสิทธิผลและยั่งยืนต่อไปในอนาคต 2) สนับสนุนงบประมาณและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานด้านวัฒนธรรม ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณเพียงพอสำหรับกิจกรรมวิจัย การฝึกอบรม และการพัฒนารูปแบบถ่ายทอดภูมิปัญญา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างชุมชนและองค์กรภายนอก เพื่อให้การพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญามีความต่อเนื่อง และรองรับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป **2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** 1) นำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการพัฒนาสื่อดิจิทัล เช่น วิกิพีเดียและคู่มือออนไลน์ เพื่อใช้ถ่ายทอดกระบวนการทำผ้าห่อคัมภีร์โบราณ 2) ควรนำผลวิจัยไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย เพื่อดึงดูดเยาวชน 3) ควรนำผลวิจัยไปปรับใช้ในการส่งเสริมการออกแบบผลิตภัณฑ์และสร้างแบรนด์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้ชุมชน **3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มคนรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัล 2) ควรศึกษาการวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์จากผ้าห่อคัมภีร์ให้สอดคล้องกับตลาดปัจจุบัน 3) ควรศึกษาสำรวจศักยภาพการเชื่อมโยงภูมิปัญญากับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดแพร่

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2552). ผ้าพื้นเมืองและคัมภีร์โบราณในวัฒนธรรมล้านนา. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น.
- ตุลาภรณ์ แสนปรน. (2559). การวิเคราะห์คัมภีร์โบราณวัดในเขตอำเภอแม่ทะจังหวัดลำปาง. ใน รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

- ปราณี อัครภูษิตกุล และ สุภาพร โรจนศุภมิตร. (2559). ผ้าห่อคัมภีร์โบราณ: มรดกทางวัฒนธรรม. ว.วิจัยสมาคมห้องสมุดฯ ผ้าห่อคัมภีร์โบราณ: มรดกทางวัฒนธรรม , 9(2), 107.
- พระชยานันทมุนี. (2560). การสืบค้นการจัดระบบอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณของวัดและถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของจังหวัดน่าน. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาฉัตรเทพ พุทธชาโต.(2563). รูปแบบการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณของวัดและชุมชนในประเทศไทย ด้วยกระบวนการทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี. ใน ดุษฎีนิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีธรรมานุวัตร และคณะ. (2554). “การศึกษาวิเคราะห์ห้วงค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์วัดสูงเม่น จังหวัดแพร่”. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มาลินี อินทจักร. (2560). การถ่ายทอดงานหัตถกรรมพื้นบ้านในภาคเหนือ. เชียงใหม่: สถาบันวัฒนธรรมล้านนา.
- วัฒนา พรหมมา. (2561) “รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์.” วารสารสังคมวัฒนธรรมไทยศึกษา, 10(2), 112–115.
- วันดี พุ่มมณี. (2554). การอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมชาย ใจเมือง. (2558). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. (2566). ผ้าห่อคัมภีร์โบราณ บ้านนาเกาะ ตำบลนาเกาะ อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์.
- สุนทร ยศปัญญา. (2562). งานหัตถกรรมล้านนากับการออกแบบร่วมสมัย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรพล ดำริห์กุล. (2552). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.